

Kosarze (*Opiliones*)¹

JÓZEF RAZOWSKI

*Instytut Systematyki i Ewolucji Zwierząt, Polska Akademia Nauk,
ul. Sławkowska 17, 31-016 Kraków*

Treść. Z Pienin znanych jest 15 gatunków kosarzy. Fauna ta jest porównywalna jakościowo i ilościowo z faunami innych części polskich Karpat i nawet niżowej części kraju. Kosarze występują tu najliczniej w obu typach buczyn i w lesie świerkowym. Mimo istnienia odpowiednich warunków, nie stwierdzono w Pieninach występowania pięciu gatunków znanych z innych części Karpat.

HISTORIA BADAŃ

Pierwsza i jedyna do czasu opracowania mapy w „Faunie Polski” (Staręga 1976) i fauny kosarzy Pienin (Staręga 1979) wzmianka o jednym zresztą gatunku pochodzi z pracy Rafalskiego z 1961 roku. W czasie badań nad pająkami w latach 1971–73 Staręga zebrał 15 gatunków kosarzy. Ta wymieniona wyżej praca, zawierająca dane fenologiczne, omówienie faun poszczególnych środowisk roślinnych i uwagi o roziedleniu gatunków, jest podstawą niniejszego artykułu. Badania Staręgi prowadzone były w 10 środowiskach fitosocjologicznych, wybranych głównie na podstawie pracy Pancer-Kotejowej i Zarzyckiego (1976).

CHARAKTERYSTYKA FAUNY

Liczba gatunków występujących w Pieninach jest porównywalna z liczbami gatunków występujących w innych górach Polski, z wyjątkiem Bieszczadów, z których znanych jest ich 20. Podobnie wypada porównanie z opracowanymi dotąd nizinnymi częściami Polski, z uwzględnieniem pewnych różnic w składzie gatunkowym. Pieniny nie odbiegają bowiem pod względem różnorodności

gatunkowej od reszty naszych Karpat. Występują tu znane z innych gór gatunki, jak np. północno-karpacki *Paranemastoma kochi* (NOWICKI, 1870) czy *Gyas titanus* (SIMON, 1879), *Trogulus tricarinatus* (LINNAEUS, 1758), *Mitopus morio* (FABRICIUS, 1779) i *Platybanus bucephalus* (C.L. KOCH, 1835). Nie zanotowano jednak w Pieninach sucholubnych i ciepłolubnych *Lacinius horridus* (PANZER, 1794) i *Opilio saxatilis* (C.L. KOCH, 1839) nie wykazanych dotychczas z polskich Karpat. Staręga stwierdza również brak górskiego gatunku *Trogulus nepaeformis* (SCOPOLI, 1763) mającego północny kraniec zasięgu w Beskidzie Sądeckim, *Platybanus pallidus* ŠILHAVÝ, 1938, znanego z szeregu stanowisk w Karpatach i Sudetach oraz karpackiego *Ischyropsalis manicata* (L. KOCH, 1869). Pienińskie kosarze są w Polsce szeroko roziedlone – siedem z nich jest znanych z całego kraju, jeden sięga po Wielkopolskę i Góry Świętokrzyskie, jeden jest gatunkiem typowo niżowym, a dwa nie były notowane w wyższych górach. Występuje tu tylko jeden gatunek górski.

Pienińskie kosarze najliczniejsze są w buczynach, w których występuje po 11 gatunków i w lesie świerkowym – 10 gatunków. Te trzy środowiska stanowią niemal całkowicie o faunie Pienin, gdyż z 15 gatunków nie występuje w nich tylko jeden synantropijny kosarz, *Opilio parietinus* (DE GEER, 1778). Środowiska jedliny ciepłolubnej

¹ Opracowano na podstawie publikacji W. Staręgi (1979).

i olszyny karpackiej mające ubogą ściółkę, a więc znacznie mniej potencjalnych kryjówek i raczej skrajne dla kosarzy warunki wilgotnościowe (są zbyt suche lub zbyt wilgotne), charakteryzują się ubogą fauną – występują tu odpowiednio pięć i trzy gatunki. Inne środowiska, z wyjątkiem łąki pienińskiej mającej zróżnicowaną i bogatą roślinność (występuje tu ponad połowa pienińskich gatunków kosarzy), są stosunkowo ubogie.

Najliczniej wśród pienińskich kosarzy reprezentowany jest element europejski – siedem gatunków, do którego Staręga zaliczył m.in. *Trogulus tricarinatus* i *Mitostoma chrysomelas* (HERMANN, 1804). Dwa gatunki mają rozsiedlenie środkowo-wschodnio-europejskie, jeden jest prawdopodobnie wschodnioeuropejski (synantropijny *Opilio dinaricus* ŠILHAVÝ, 1938) a jeden górski (*Platybunus bucephalus*). Znane są dwa gatunki holarctyczne (*Mitopus morio* i *Phalangium opilio* LINNAEUS, 1758), jeden europejsko-syberyjski *Oligolophus tridens* (L. KOCH, 1836) (także synantrop) oraz jeden górski – *Gyas titanus*.

PIŚMIENICTWO

- Pancer-Kotejowa E., Zarzycki K. 1976. Zarys fizjografii i stosunków geobotanicznych Pienin oraz charakterystyka wybranych biotopów. — *Fragm. faun.*, **21**(2): 21–49.
- Rafalski J. 1961. Prodrómus faunae Opilionum Poloniae. — *Pr. Kom. biol., Poznań, Wydz. mat.-prz.*, **25**(4): 1–47.
- Staręga W. 1976. *Opiliones – Kosarze (Arachnoidea)*. — *Fauna Pol.*, **5**: 1–197.
- Staręga W. 1979. Kosarze (*Opiliones*) Pienin. — *Fragm. faun.*, **24**(5): 175–183.

SUMMARY

In the Pieniny occur 15 species of *Opiliones* and their number is likely to grow slightly, although, detailed studies have not confirmed the presence of five species occurring in the Carpathians. The fauna of the Pieniny Mts is not substantially, neither quantitatively nor specifically, different from the fauna occurring in other parts of Polish Carpathians (only in the Bieszczady Mts 20 species have been sampled). Small differences have also been found with the lowland fauna of Poland. *Opiliones* occurring in the Pieniny are most frequent in Carpathian beechwoods and xerothermic beechwood as well as in spruce forests. They are somewhat less abundant in the Pieniny meadows and half of the total population of species have been recorded from the xerothermic firewoods and both types of grassland.